

यावल, रावेरच्या शेतकऱ्यांशी भाऊंचा झालेला सुसंवाद

दि. २१-०२-२०१०, स्थळ -जैन हिल्स, जळगाव

पाहिजे तो सपोर्ट उपलब्ध करुन दिला आहे. म्हणजे कोणतीही नविन गोष्ट कंपनीने आणली, तर त्याच्यातला सगळ्यात जास्ती खप हा रावेर आणि यावल या भागामध्ये झालेला आहे. मग ते पिव्हिसी पाईप असो त्याच्या आधी म्हणजे खर कुरडाई आणि केरोसिन ऑईल येथुन जी सुरुवात झाली. सावद्याला एक पेट्रोल पंप होता आपला, त्या वेळला भुसावळला दुसरा होता आणि तेव्हापासुन या एरियाने किंवा आपल्या विभागाने खुप भरभरुन मदत केलेली आहे आणि कोणतही नविन तंत्रज्ञान असेल तर त्याची सुरुवात आपल्याच तालुक्यापासुन झालेली आहे आणि याही वेळला ज्यावेळला हे कांद्याच आल त्यातली पहिली जाहिरात हिच होती की ”केळी लावा पण केळीत लावा कांदे” अस त्यावेळला सुरुवात केलेली होती. त्यावेळला काही विशेष झाल नाही परंतु त्याच्यानंतर आता तुम्ही सुरुवात केलेली आहे. हे पाहुन मला खुप आनंद झाला. आता ही विज जी आहे ही लपंडाव करत असते तेव्हा या विजेला कायमचा रामराम म्हणून आपण सोलर पंप आहे. तुम्ही बघीतला असेल ना? आज गेले होते का तिकडे आता तिकडे? पंधरा हॉर्स पावरचा पंप सुध्दा म्हणजे सुर्य चालवु शकतो आणि त्याच्यासाठी

(१२८)

आपल्याला पहायची गरज नाही पैसे जास्त लागतात त्याला. अजुन त्याच्यावर सफसिडी वगैरे काय मिळुशकते काय नाही, याच्याबद्दल प्रयत्न चालु आहे. अजुन त्याला काही निश्चित अस स्वरुप सफसिडीला मिळालेल नाही. पण सफसिडी व्यतिरीक्त खुप सारे पंप जाता आहेत विशेष करुन पंजाब मध्ये आणि त्या भागामध्ये.

ते शेतकरी आपल्याही पेक्षा जास्त सदन आहे. त्याच कारण आहे त्याच्याकडे जमीनीचे भाव वगैरे खुप जास्ती झालेले आहे आणि मालाचे भाव ही जास्त आहे त्या मानाने. कारण त्यांच उत्पादन ही जास्त आहे, त्याच कारण जमीन सुपिक आहे चांगली आहे. त्यावेळेला पाणी खुप भरपूर होत. चार पाच वर्षापूर्वी त्यानी जे पंप लावले होते त्यावेळेला सरकार कडून सफसिडी घेतलेली होती. परंतु काही काळाने पाण्याची खोली फार जास्ती झाली आणि ती खोली जास्ती झाल्यामुळे ते पंप निकामी झाले ते पंप चालत नाही कारण पाणी खाली फार खोल गेल. म्हणून आता ते पंप काढून दुसरे पंप बसवायचे तिथे आपण पोहोचतो आहे आणि तिथे जवळ जवळ ३००-४०० पंप आता येत्या दोन महिन्यामध्ये बसतिल. म्हणजे तिथेही सुरुवात मोठ्याप्रमाणात झालेली आहे. तेव्हा ही एक नविन टेकनॉलॉजी आहे आता की ब्या सुर्याला काही आळस येत नाही , सुर्याला काही झोप लागत नाही, सुर्याला काही पाऊस लागत नाही.

सुर्य हा आपला नित्य नेमाणे उगवित असतो आणि त्याप्रमाणे आम्ही अस बघतो की साधारणता साळेसात वाजेला हा पंप चालु होऊन जातो. सव्वासात-साळेसात पर्यंत पंप चालु होऊन जातो आणि तेव्हापासुन तो पर्यंत आहे म्हणजे साळेसहा किती केव्हा सुर्यास्त होतो त्याच्यावर अवलंबुन आहे. तीतपर्यंत सतत चालु असतो. तेव्हा या सगळ्या गोष्टी तुमच्यापर्यंत पोहचायला पाहिजे हा हि एक महात्वाचा भाग आहे आणि विशेष करुन आपल्याला त्या नविन गोष्टी करायला आवडत म्हणून मुद्दाम पाचारण करुन हे आपण सगळ बघाव अशी मनापासुन ईच्छा होती. त्याप्रमाणे आपण सगळे आलात आपले काही विचार असले तर सांगा म्हणजे त्या अनुरोधाने आपल्याला बोलता येईल, बाकीच्या सगळ्या गोष्टी तर आहेतच. कस वाटल आपल्याला काय? आपण आई-बहिणी सगळ्याजणी आल्या आहात.

सुरुवात पी.व्ही.सी. पाईपाने झाली, खर म्हणजे तुमच्या मोठ-मोठाल लिफ्ट इरिगेशन स्किमच पाणी आणायच कस हा मोठा प्रश्न होता. तो खरा पी.व्ही.सी. पाईपाने सोडविला आणि तिथुन जी जोराने सुरुवात झाली ती आपण कायम ठेवली. आता या शेतीच्या

मानामध्ये ह्या टिशुकल्चर मध्ये बी.बी.टी आणि हे जे व्हायरस आहे हे व्हायरस असे येणार नाही हे हे बघायच काम चालू होत. सिगा टोगा वगैरे पुष्कळ आहे. पण त्याच्यापैकी निदान दोन तरी आपण काबुवर ठेऊ शकलो तर मग खूप मोठा फरक पडणार आहे म्हणजे साधारणता १५-२० टक्के फरक पडून जाईल. होय.

आजची जी त्याची किंमत आहे तिथे जो पंप पाहिला तुम्ही, दडिला त्याला तेवढे जे पॅनल लागता ते पॅनल, तो पंप, त्याचा कंट्रोलर रोज किती तुम्हाल पाणी मिळाल, त्या पाण्याचा हिशेब आणि साधारणता हेड किती आहे याच्यावर ते विशेष अवलंबून असते. म्हणजे जर पाणी जर २० फुटावर असेल, ३० फुटावर असेल, ५० फुटावर असेल किंवा १०० फुटावर असेल तर १०० फुटावर असेल तर खर्च जवळ जवळ डबल होऊन जातो आणि तोच जर ५० फुटावर असेल तर खर्च निम्मा होऊन जातो. कारण तेवढे ते पॅनल कमी लागतात. तेव्हा साधारणता १०० फुट हे जर आपण धरल म्हणजे हेड टोटल हेड जर १०० फुटाचा आहे म्हणजे खालून उचलून आपल्या ड्रिपच्या मार्फत आपल्या झाडापर्यंत पोहचविणे हे जर सगळीच कामे त्याने करायची असेल दोन स्टेज मध्ये पंप असेल तर प्रश्न वेगळा आहे. पण दोन स्टेजमध्ये म्हणजे पावर असली पाहिजे ना? सगळ्यात महत्वाच म्हणजे पावर नसत तेव्हाच आपल्याला हे लागत तेव्हा. ते जर सगळ करायच असेल तर १०० मिटर हेडला ह्या एवढ्या मोठ्या पंपाला आणि हा पाच लाख लिटर पाणी देईल तुम्हाला. म्हणजे २५ एकराची शेती साधारणता तो एकटा करेल आणि याला २५ लाख रुपये खर्च आहे. म्हणजे दर एकराला लाख रुपये खर्च, पण हा एकच वेळा आहे. मग सगळ्यांना रामराम आहे म्हणजे मग इलेक्ट्रीसीटी असो किंवा नसो निदान पिक मरणार नाही याची आपल्याला खात्री होते कारण दिवसा तरी आपल्याला पूर्णपणे पाणी देता येईल आणि मग रात्री आपल्याला जर पावर असली किंवा विज असली तर मग रात्री जेवढे शक्य असेल तेवढे तेही करता येईल.

यांची पुढची आम्ही आता व्यवस्था हे करायच विचार चालू आहे, की साधारणता बऱ्याच वेळा चोऱ्या होऊन जातात की ब्या चोरी होऊन गेली तर काय करायच, पॅनल कोणी घेऊन गेल, कोणी हाताळतांना फोडून टाकले वगैरे असे अनेक प्रश्न निर्माण होतात. कारण तुमच्या कडे बऱ्याच मोठ्या प्रमाणावर ड्रिपचीच लाईन आणि ती जैन ची असली तर विशेष करून चोरीला घेऊन जातात, कारण ती जर विकली कुठे तर त्याची किंमत तरी मिळते इतरांना किंमतच मिळत नाही कारण इतरांनी ते चांगली नाही लोकांच किंवा त्यांच म्हणजे चोरांना सुध्दा माहिती झालेल आहे की दुसऱ्याच

घेण्यात काही अर्थ नाही आहे म्हणून शाह लोकांना माहित झाल त्यात काही हरकत नाही पण चोरांनाही माहिती झालेल आहे. तर त्याच्यामुळे खूप पंचाईत झाली आम्ही आता एक असा विचार काढला आहे, की याच्यापुढे त्याच्यावर आता संशोधण सुरु आहे, की आपण अशी एक त्या पॅनल मध्ये अस एक चिप बसवु आणि ती चिप आम्हालाही सांगेल की आता हा हे कुठे आहे. म्हणजे तो चोरुन तर घेऊन गेला पण तो आता नेमका कुठे आहे. म्हणजे तुमच्या पुर्वेला तुमच्या ३० किलोमीटरवर तुमच्या पश्चिमेला ५० किलोमीटरवर किंवा तुमच्या याला तो नेमका तुम्हाला सांगू शकेल की, ब्या तुमच हे चोरीला गेल आहे पण काय मग तो तिथे आहे का? तिथ जाऊन तुम्ही ट्रॅक करेल तुम्हाल, म्हणजे नेमका आपल्याला किती होता हे आपल्याला सांगता येईल. अशा पध्दतीने आणखी एक फिरच अँड करायचा असा आपला प्रयत्न चालला आहे.

संशोधण खूप करतो आहे पण अजुन याचे भाव काही कमी झालेले नाही. जरी समजा सफसिडी दिली शासनाने आणि जर शासनाने अनलिमीटेड सफसिडी काही देत नाही आजपर्यंत शासन, जर दिली तरी इतके रुपये पर वॉट आणि इतक्या वॉटवर इतके लाख रुपये जास्तीत जास्त वगैरे अशी काही सफसिडी देतील आणि वगैरी ही काही फार मोठी मिळुन जाईल या मोठ्या शेतकऱ्यांसाठी अस काही होणार नाही. म्हणजे शेवटी आपल्याला आपल्याच बलबुत्यावर हे कराव लागेल परंतु डिजेल पंप लोक जे चालवितात त्यांना मात्र साधारणता साळेतिन वर्षा मध्ये त्यांचे ते पैसे परत मिळुन जातात. म्हणजे आपण जे इन्वेस्टमेंट करतो ते कारण डिजेलचे भाव फार जास्ती आहे आणि डिजेल ही चोरीला जाणे वगैरे वगैरे कारण दुसऱ्याने आपल्या ड्रायव्हरनेच विकुन टाकणे वगैरे असे प्रोग्राम सगळे चालुच असतात. आपले प्रोग्राम आपण चालवा त्यांचे प्रोग्राम ते चालवितात. आपण कुलूप आना ते चाब्या बनवितात. त्याच्यामुळे हे काही आपल हे बंद होणार नाही लवकर, परंतु त्यातल्या त्यात आपल्याला काय मार्ग काढता येईल याचा आम्ही सातत्याने विचार करीत असतो. कारण स्वतः शेतकरी असल्यामुळे आम्हालाही ह्या सगळ्या गोष्टींचा अनुभव असतो की काय होत नेमक. तर त्या दृष्टीने तो मार्ग दुडत आम्ही असतो. तर हा जो पंप आहे तर साधारणता पाच लाख लिटर पर डे पाणी देऊ शकेल असा हा पंप आपल्याला २५ लाख पर्यंत जातो. आता तुम्ही जो परवा पाहिला म्हणजे आज पाहिला असेल तो पंप चालु होता का? म्हणजे इंस्टोर्ेशन चालुच आहे. चालू होताना तर तो तिथुन आता बघा इतक सगळ म्हणजे टेकडी हे ते आमक ढमक करुन तो पाणी थेट आपल्या फॅक्टरीत आणेल तिथुन

म्हणजे त्या जागेवरून.

तर एवढे सगळे ते पावरफुल काम आहे. परंतु त्याची ही किंमत सुरुवातीला जास्ती जरी वाटत असली तरी त्याच्यानंतर पुढे काही त्रास नाही आहे ना. म्हणजे २५ वर्षा पर्यंत त्या पॅनलला काही होत नाही आणि त्या पंपालाही काही होत नाही. चालूच असतो तेव्हा किमान सुरुवातीला अस वाटत असल तरी काम जमत आणि याच्या पुढे सवलतीच्या दराने व्याजाने कसकाय ते उपलब्ध करून देता येईल याच्याबद्दल ही माझा विचार आहे. त्याच्यासाठी केंद्रसरकार मध्ये आपला प्रयत्न चालू आहे की शासनानी काही तरी या बँकांना सांगाव की ब्या शेतकऱ्यांसाठी हे कमी खर्चा मध्ये हे कमी व्याजा मध्ये हे उपलब्ध करून द्या. ३-४ टक्के म्हणजे ते आपल्या जीवार येणार नाही असे त्या पध्दतीने प्रयत्न चालू आहे परंतु आज मात्र त्याची किंमत ही आहे आणि ती काही कंपनी किंमत नाही खर म्हणजे ते पॅनल जे आहे त्यांचीच ती किंमत आहे. पण आता पॅनलचाही कारखाना आपण टाकलाय म्हणजे आता हे पॅनल म्हणजे पुर्वी फारच महाग होते आता जवळ जवळ निम्मे झाले आहेत आणि ते पॅनल आपण नाही बनवत ते आपण फक्त त्याच्यामधला सामान आणून ते इथे पॅनल बनविण्याच काम करतो. आता पुढे जाऊन ते पॅनल इथे कसे मिळतील, सेल इथे कसे बनतील याचाही आपल्याला इथे विचार चालू आहे.

त्याला जवळ जवळ सव्वाशे काटीची इन्वेस्टमेंट आहे आणि ते एक दोन वर्षांमध्ये आपण ते केल्या नंतर थोडाफार आणखी भाव कमी होऊ शकेल. तुम्ही विचार करा की गेल्या १५ वर्षा मध्ये एक वस्तु तरी अशी दाखवा की ज्याचे भाव म्हणजे शेत मालामध्ये जाणारी किंवा शेतीसाठी लागणारी एक वस्तु अशी दाखवा ज्याचे भाव कमी झाले टिशू कल्चर सोडून पण टिशू कल्चर रोपाचे भाव आम्ही कमी केले. एकच वस्तू अशी आहे की ज्याची शेतीमध्ये जाणारी वस्तू कमी भाव झाली. आता ती पुरेशी मिळत नाही कारण तुम्ही वेळेवर बुकिंग करत नाही. त्याच्यामुळे ते पुरेसे नाही मिळू शकत हे खर आहे म्हणजे त्याला काही इलाज नाही कारण त्याला नऊ महिने लागतात. सगळे बनवायला तेव्हा तुम्ही आज जर सांगितल होय तरच ते नऊ महिन्यांनंतर तयार होणार आहे तेव्हा त्याला अस नाही चालत की ब्या आम्ही दोन पैसे जास्ती देतो तुम्ही आम्हाला देऊन टाका. तेही काही आपल्या कडे चालत नाही त्याच्यामुळे नाईलाज असतो तेव्हा वेळेवर जर बुकिंग केल तर ते आधी ही मिळतात पण त्याला अॅडव्हान्स बुकिंग ही आवश्यकच आहे. त्याच्याशिवाय होत नाही. ५-१० टक्के जरी आम्ही जास्ती बनवित

असलो तरी ऐन वेळेला जो आत्ता नेहमीचा ग्राहक असतो त्याने जर सांगितल आम्हाला ५०० जास्ती घा तर त्याला नाही म्हणता येत नाही आणि म्हणून नविन माणसाला ते शक्य होत नाही. अशी ती परिस्थिती आहे.

तर आजच्या दृष्टीने तुम्हाला महाग वाटेल परंतु इव्हेंचुली आपल्याला त्याची मदत होईल खुप मदत होईल आणि याच्याशिवाय पर्याय नाही उरणार म्हणजे या उन्हाळ्यात तर आपली हालत खराब होणार आहे म्हणजे पाणीच कमी पडेल आणि केळीच तर फारच वाईट आहे. म्हणजे मी अस पाहिल आहे की माझ्या इथे घरी फक्त सहा दिवस थोडा पाण्याचा मार बसला, थोडा तोही काही फार कमी पडना अस नाही पण मला वाटत निम्मे पाणी उपलब्ध होत आणि विशेष म्हणजे हे की उत्पन्नावर जवळ जवळ ४० टक्यांचा फरक पडुन गेला. सहा दिवसात. निम्मे पाणी दिल फक्त सहा दिवस तरी एवढा मोठा फरक पडतो. म्हणून मला अस वाटत की आपल्याला याच्याशिवाय काही पर्यायच नाही. निदान त्या वेळेला खुप सुर्य असतो त्याचा उपयोग आपल्याला करुन घेता येईल.

कांद्याचे भाव:- आता केलेना वाढविलेना, हे बघा दोन गोष्टी आहे भाऊ. बर मी आता मागच्याच मिटींग मध्ये इथे आलो होतो तेव्हा म्हणजे काही दहा एक दिवस झाले. मी सगळ्यांनसाठी आधी जे तिन रुपये होते ते साळेतिन केलेले आहे. त्याच्यामुळे तुम्हाला अस वाटु नये की, ब्या हमी चे जे भाव आहे ते साळेतिन केले आहे, म्हणजे दिड असले तरी साळेतिन मिळतातच आणि परत जर मार्केट मध्ये जर सात असले तरी तुम्ही काही मला सोळत नाहीत, म्हणून माझ्याकडूनही सहा घेतात निदान सात नाही घेत, पण सहा घेतात. त्याच्यामुळे खर म्हणजे ह्या, भावाला विशेष अर्थ राहिलेले नाही, कारण मार्केटचे भाव आम्ही देतोच. म्हणजे अस नाही करत की, हे तुम्ही बाधलेले आहे आणि तुम्हाला साळेतिन मध्येच घाव लागेल वगैरे अस काही जमत नाही. दुसर म्हणजे की, जस आम्ही हे भाव वाढविले नाही तसे सिडचे ही भाव आम्ही वाढविले नाही आणि उलट आत सिडचे ही भाव कमी केले. किती केले तर १०० रुपयांनी सिडचे भाव कमी केले आणि एक लक्षात घ्या, माझा जो भर आहे ना, माझा भर हा तुमचा भाव वाढवण्याकडे नाही कारण भाव माझ्या हातात नाही, कारण मलाही माल पुढे विकायचा असतो आणि समजा तो मी नाही विकु शकलो, तर कारखाना बंद ठेवावा लागेल एवढच होणार आहे. परंतु आणि जगामध्ये जेवढा काही कांदा बनतो म्हणजे हा पांढरा कांदा, त्याच्या फक्त सात टक्के कांदा आपल्या देशात बनतो. त्याच्यामुळे

आपल्या देशात कमी झाला काय आणि जास्त झाला काय याचा जगाच्या मार्केट मध्ये, बाजारपेठेत काही फरक पडत नाही. म्हणजे जगाचे जे भाव आहेत ते दुसऱ्या देशांच्या उत्पन्नावर अवलंबून आहे. जस आपला आंबा आहे, आंब्याचे उत्पादन आपण साठ टक्के करतो. आपला देश, त्याच्यामुळे भारतात जी परिस्थिती असेल समजा आंबा इथे कमी झाला तर लगेच जगाचे भाव वाढतात. कारण आपल्याकडे आंबा कमी झाला.

पण आपल्याकडे कांदा कमी झाला किंवा जास्ती झाला याच्यावर जगाच्या भावाचा काही संबंध रहात नाही, कारण आपण सातच टक्के बनवितो. साठ टक्के बनविले तर फरक पडेल तस होत नाही म्हणून मला तुम्हाला जे भाव द्यायचे आहे त्याला लिमिटेशन आहे. मी ज्या भावाने माल विकू शकतो म्हणजे हा सगळा परदेशीच जातो. इथे याच्यातला एकही कांदा आपण विकत नाही किंवा विकू शकत नाही कोणी घेत नाही. इथे फ्रेश कांदा मिळून जातो त्याच्यामुळे बाटलीतला कांदा वगैरे अस काही चालत नाही. तर तिकडे मला जे भाव मिळतात त्याच्यावर तुम्हाला काय भाव द्यायचे हे मला ठरवाव लागत आणि त्याच प्रमाणे आमचा असा प्रयत्न असतो की जास्तीत जास्त घ्यावे परंतु जास्तीत जास्त घ्यावे म्हणजे त्याने दिले तरच घ्यावे ना. तेव्हा माझ्या हातात जे आहे त्याचबद्दल मी जास्त विचार करतो. माझ्या हातात हे आहे की जास्तीत जास्त उत्पादन कस वाढविता येईल आणि ते उत्पादन वाढविण्यासाठी सातत्याने गेली १२ वर्षे झाले आमचा प्रयत्न चालू आहे आणि त्याच्यामुळे हे जे नविन जाती आम्ही आणत असतो किंवा तुम्हाला अधुन मधुन कुठे समस्या आली किंवा प्रॉब्लेम आले तर एक लक्षात घ्या की ते संशोधन सतत चालू आहे जेणे करून जास्तीत जास्त उत्पादन झाल पाहिजे. म्हणजे पूर्वी तुम्ही सात टन घेत होते तिथे आता बारा बारा टन व्हायला लागले, तेरा तेरा टन व्हायला लागले, चवदा टनापर्यंत, पंधरा टनापर्यंत, विस टन आणि तेविस टनाच उत्पादन इथे घेणारे आहे तर तुम्ही हा विचार करा की तुमच तेविस टन उत्पादन कस येईल तुम्ही हा विचार सोडा की आणखी आठाने-रुपया आणखी भाऊकडून कसा मिळेल.

ते फार सोपे आहे अस तुम्हाला वाटत. ते फार कठिण आहे याच कारण मला जो कच्चा माल तुम्ही देणार तो पक्का माल मला विकता यायला पाहिजे. तेव्हा तुमच उत्पादन कस वाढव याच्याकडे माझ लक्ष मला केंद्रित करू द्या. त्याच्यासाठी संशोधन करू द्या. त्याच्यासाठी पिक कस चांगलं येईल याचा विचार करू द्या. त्याच्यामध्ये आणखी काही जे काही पेस्टेसाईड वगैरे हे जे असतील त्याचा विचार करून समग्र पणे तुम्हाला

कस जास्तीत जास्त सदन करता येईल आणि जास्त उत्पादन करता येईल याचा विचार माझ्याकडे सोडा आणि हे भावाच वगैरे तुम्ही सांभाळा. याच कारण अस आहे ते माझ्या हातात नाही आहे ना. परंतु अकरा वर्ष झाले, १९९४- ते आता पंधरा वर्ष झाली. पंधरा वर्ष झाली ढाके हा आपला हा तिकडे कुलूमनालीला जातो आहे. एकत्र भुतान, अगोदर सुरुवात भुतान पासून केली मग तिथुन कुलूमनालीला जातो मग तिथुन आम्ही सिड तयार करुण आणतो. पूर्वी अमेरिकेकडून सिड आणत होतो. परंतु हळुहळु अमेरिकेकडून ते सिड आता आपण आपल्या देशात बनवायला लागलो आणि त्याच्यामुळे २००० रुपये किलोने सिड पहिल्यांदा तुम्हाला दिल तो आता तुम्हाला ८००/- रुपयाने देत होतो ते आता ७००/- ने देतो. आता तिथे ते कुलूमनालीला जाऊन एक-एक किलो, दोन-दोन किलो, अर्धा किलो अस सिड आपण आणतो आणि म्हणून आपल्याला हे ही उत्पादन उत्पादकता मिळते. नाही तर महाराष्ट्राने कधी चार टनाच्या वर आणि सहा टनाच्या वर उत्पादन घेतलेले नाही. पण आज २३ टनाच उत्पादन आपण घेऊ शकतो. याच कारण त्या सिड मध्ये तेवढी ताकत आहे, तेवढ ते उत्पादन देऊ शकत.

तेव्हा तुम्ही उत्पादनाकडे लक्ष द्या. तुम्ही या भावाकडे कमी लक्ष द्या. कारण भाव हे माझ्याही हातात नाही ना आणि जर मी विकू शकलो नाही तर शेवटी कारखाना बंद ठेवण एवढेच माझ्या हातात आहे. बाकीच ते नुक्सानीमध्ये धंदा करायचा हे काही चालण्यासारखे नाही. पहिले पाच वर्षे गेलेना साठ कोटी रुपये गेले. या दोन्ही व्यवसायामध्ये आपले पहिल्या पाच वर्षा मध्ये साठ कोटी रुपये तर घाटा आला आणि हा साठ कोटी रुपयाचा घाटा आला म्हणूनच आपण, आपण स्वतः घायाळ होऊन गेलो होतो. जवळपास कंपनी संपते आहे का अशी परिस्थिती १९९७ ते २००१ पर्यंतची आपली राहिली. आणि याच कारण हेच झाल की घाट्यामध्ये धंदा केला. परंतु शेतीवर प्रक्रिया करायचा कारखाना भाऊनी पहिल्यांदा मांडल त्याची ती किंमत होती. एक वेळ टिकून गेलो तर आता जगामध्ये तिन नंबर वर आहे. कांद्याच्या व्यवसायामध्ये ही जगामध्ये तिन नंबर वर आहे हे आपण लक्षात घ्या. जग फार मोठी गोष्ट आहे आणि जग फार मोठी जागा आहे. तिथे कुठे तरी नंबर लावण फार कठिण आहे. ठिबक मध्ये आता आपण दोन नंबर वर आहे जगामध्ये. जळगाव आणि आपला देश याचा काही विषय नाही यात आपण एक नंबर आहेच आहे तो काही विषय नाही. परंतु जगामध्ये एवढे सगळे लोक आहेत त्या सगळ्यांच्या मध्ये त्यांच्या दारी जाऊन तिकडून तंत्रज्ञान आणून आपल्या देशामध्ये ते कस रुजवता येईल हा सततचा प्रयत्न असतो आणि त्याच्यावर आणखी

आपल संशोधन हे चालूच असत आणि त्याच्यामुळे तुम्हाला अधुन मधुन त्रास होतो, की कधी हे होत नाही कधी ते होत नाही तर त्याच कारण ते आहे. कारण ते संशोधना शिवाय काय करणार.

तरी आम्ही तस करत नाही मागच्या वर्षाच सिड आधी आपल्या शेतात लावतो ते सगळ बघतो त्याच्यानंतरच ते करतो. हे सगळ करतो मी तुमच्या खांद्यावर काहीना काही ओझ पडेल अस कामच नाही करत. कारण अस आहे की जरी आपण सदन असलात पुष्कळ यावल, रावेरला तरी इतर शेतकरी तसे सदन नाही आहेत. त्याच्यामुळे मला सगळ्यानसाठी एकच पॉलीसी ठेवावी लागेल आणि म्हणून शेतकऱ्यांनवर कोणताही प्रयोग त्याच वजन नाही टाकत मी. परंतु भाव नाही तरी तुम्ही म्हणालात म्हणून मनाला समजा किंवा अशी इच्छी होती म्हणूनच वाढवुन दिले आहे. आता एक साधा विषय आहे की ब्या मजुर मिळत नाही आणि विशेष करुन हे १००/- वगैरे हे सरकारने, शासनाने हे जे काही स्किम सुरु केल्या, त्याच्यामुळे राजकारण मध्ये लोकांना जेवढा रस आहे आणि ते फुकट पैसे घेऊन कार्यकर्ते बनण्यात जेवढा रस आहे तेवढा आत शेती करण्यामध्ये किंवा शेत काम करण्यामध्ये राहिलेला नाही. हे सगळ पाहुन आता आपण अस ठरविल आहे की, ब्या साधारणता पेरणी कांद्याच्या बियाची पेरणी आणि त्याची काढणी म्हणजे कांदा हा सुध्दा आता मशिनने काढता आला पाहिजे आता केवळ हा विषय आपल्या पर्यंत म्हणजे आपल्या देशामध्ये कसा आणायचा, कारण तिथ जी शेत आहेत ती मोठ मोठाली शेत आहेत. ते २०-२० फुट एकाच वेळेला पेरतात आणि त्यांची जी शेत आहेत ती अगदी म्हणजे हा ग्लास ठेवला आणि तुम्ही ट्रॅक्टरवर जरी असला तरी ते याच्यातल पाणी हलणार नाही अशा प्रकारची त्यांची जमीन आहे, म्हणजे इतकी सपाट आहे आणि लेदरनी त्याची ती लेव्हर्लींग करत असतात.

तर ती सगळी मशिनरी इथे काही उपयोगाला येत नाही कारण आपल हे खालीवर आमक ढमक हे सगळ चालूच आहे आणि आपल्या कडे ३ एक्कर, ५ एक्कर हाच उद्योग चालू आहे. तेव्हा फार मोठी पंचाईत आहे. एक कोटी रुपये खर्च करतो आहे. वेगवेगळे मशिन जगभरातुन इथे आणुन ते आपल्या कंडीशन मध्ये म्हणजे आपल्या शेतावर ते पेरायला कस काय जमेल हे करण्यासाठी तिन वर्ष झाले ऑलरेडी तिन वर्ष होऊन गेले. इथे आपल्यायेच्यामध्ये आपण तिन वेळा बनविले सगळे पाहिले जमल नाही. जस पाहिजे, मनात भरत नाही अस जमलेल नाही. पण आता आणखी एक

कोटी रुपये खर्च करुन हे सगळ्या मशिन इथे आणून त्यांचा सगळ्यांचा अभ्यास करुन इथे दोन पार आय.आय.टी.चे इकडचे तिकडचे सगळे संशोधनासाठी लाऊन आता तुम्हाला एक मशिन अस आणायच आहे की जे पेरेल आणि दुसर मशिन अस की जे काढेल म्हणजे मग थोडक्यात आम्हीच पेरुण देऊ आणि आम्हीच काढुन देऊ म्हणजे तुम्ही फक्त तुमच शेत द्या. तुम्ही फक्त तुमच शेत ठेवा आणि तस करा अशी परिस्थिती आणल्याशिवाय काही गत्यांतर नाही.

अस होणार आहे. आज नाही पण, दोन वर्षांनी तुम्हाला अस दिसेल. साधारणता दोन तिन वर्षांनी की माणस बिल्कुल मिळणार नाही मग अशा परिस्थितीमध्ये आज पासून त्याचा विचार करुन आम्ही या उद्योगाला लागलो आहोत की जास्तीत जास्त शेतीमध्ये मशनरीचा कसा उपयोग करता येईल आणि आपलीच शेती आपलीच कशी राहणार आहे म्हणजे दिड एक्कर, दोन एक्कर, पाच एक्कर, चार एक्कर ते काही दोनशे आणि हजार एक्कर. तिथ हजार एकराच्या खाली जमीनच नाही. एकून अमेरिकेमध्ये, एकून एवढ्या मोठ्या खंड प्राय देशामध्ये अमेरिकेमध्ये एकून शेतकरी हे एक लाख एक्कोन्नवद हजार आहे म्हणजे दोन लाख शेतकरी आहे. ऐवढा मोठा देश आहे. आपल्याकडे साठ कोटी शेतकरी आहेत. आता यांना सगळ्यांना चेक पाढवायचा असले तर कसे काय पाठविणार, कोणाला पाठविणार. हा आपल्या कडे प्रश्न आहे. त्यांच्याकडे ते चेकच पाठवितात शेतकऱ्यांना डायरेक म्हणजे कोणाच काही भ्रष्टाचार नाही. काही घेण नाही काही देण नाही. त्याच्या खात्यात पैसे जमा. ठरल्याप्रमाणे त्याच्या खात्यात पैसे जमा. पण ते आहे दोन लाख म्हणून ते शक्य होत. आपल्याकडे असतातच ऐवढे आणि सरकारच रेकॉर्ड अपटू डेट व्हायला. बापाच्या नावार असेल शेत आता, बाप नसेल पारगा येऊन गेलेला असेल पोराचे दोन हिस्से झालेले असेल तर काय काय होईल ते सांगताच येत नाही. त्याच्यामुळे वारसच तिकडे लागम नाही तलाठी ऐकत नाही तो पैसे मागतो, तो तिथे राहतच नाही अनेक भानगडी आपल्याकडे अजुन कायम आहे. त्याच्यामुळे आपल्याला ते जमत नाही म्हणजे आपल्याकडे तशी शेती होण शक्यच नाही. पण त्या मशनरी त्याच्यामुळे आपल्याकडे उपयोगात येत नाही. आता आपल्याकडे काय जमेल त्याच्यासाठी प्रयत्न करतो आहे.

तेव्हा तुम्ही एक लक्षात घ्या, ह्या कंपनी मध्ये शेती आणि शेतकरी सोडून दुसर काही कामच होत नाही. हेच काम होत फक्त आणि ही एकच कंपनी आहे आपल्या देशामध्ये जी फक्त शेती आणि शेतकरी एवढच काम करते. बाकिच्या मोठमोठाल्या

कंपन्या अनेक इतर व्यवसाय करत असतील. तुम्ही म्हटला भाऊ त्या प्रमाणे, ते व्यवसाय म्हणजे टि.व्ही बनवा, साबन बनवा, शॅम्पू बनवा अस काही तरी केल असतन तर खूप गडगंज पैसा पण मग तुम्हला भेटायाची काही संधी उरली नसती. म्हणजे त्यांचा चेअरमन काही शेतकरी लोकांना भेटत नाही तो फक्त टि.व्ही वरच बघावा लागतो. परंतु मला ती हाऊस आहे. पहिल्या पासून आईने सांगितल्या पासून अगदी १९६२ पासून हेच व्रत घेऊन चाललो आहे. तेव्हा राहिलेल्या दिवसामध्ये आणखी नविन पटरी टाकायची काही विचार नाही. जो विचार आहे तो तुमचाच आहे आणि सातत्याने तुमचाच विचार आहे. शेती कशी करता येईल.

पण ऐन वेळी कोणीच काही बोलल नाही. एखाद्याने तरी बोलाव तुम्ही नुसते आले बघून चालले हे काही बरोबर नाही. एक काहीतरी बोलायला देरे. कोणाला तरी सांगांना. भाऊ तुम्हीच सांगांना अस कस काय चालेल. आम्ही ओळखत नाही म्हणून काय घरातल्या लोकांना तुम्हीच सांगितल पाहिजेना. कोणीतरी बोलायला पाहिजे. तुम्ही बोलल्या शिवाय काय होणार आहे. पुढच्या वेळेला फक्त तुम्हालाच बोलविणार आहे. कस काय वाटल बोलातर खर. तुम्ही अरे तु बोल, तु बोल ना, बोलायला लावना कोणाला. हा ती, ती पोरगी बोलेल.

निदान ती बोलली तिच्याबद्दल मला किती तरी चांगल वाटत आहे. कारण ही एक संधी असते ना. सगळ्यांना बोलायची, भेटायची. आणखी काही असेल तर सांगा. मग मी तुमची रजा घेता आता.